

.06.2026 nr 1-2/26-346/2

ARVAMUS

Kellele: Euroopa Liidu asjade komisjon

Istungi kuupäev: 9.06.2026

Võtsid osa: Komisjoni liikmed: Marek Reinaas, Aleksei Jevgrafov, Mario Kadastik, Mart Maastik, Reili Rand, Urve Tiidus, Kristina Šmigun-Vähi

Komisjoni ametnikud: Eve-Ly Kübard (nõunik-sekretariaadijuhataja), Mari Tänav (nõunik), Kiia Väli (konsultant)

Puudus: Jaak Aab, Rene Kokk, Tõnis Mölder, Öne Pillak,

Kutsutud: Kliimaministeeriumi asekanstleri kohusetäitja Kerli Kiili ja kliimaosakonna nõunik Annika Varik

Teema: Arvamuse andmine Euroopa Komisjoni rakendusmääruse eelnõu, millega määratakse kindlaks võrdlusaluse muudetud väärtused LHÜde tasuta eraldamiseks ajavahemikul 2026–2030 vastavalt direktiivi 2003/87/EÜ artikli 10a lõikele 2, kohta

Ülevaade arutelust

Kerli Kiili sõnas, et Euroopa Komisjon (EK) esitas Euroopa Liidu (EL) heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) kuuluvatele käitistele tasuta eraldatavate lubatud heitkoguste ühikute jaotuse ajakohastamise ettepaneku aastateks 2026–2030. Tegemist ei ole uue aspektiga, vaid HKS-i direktiivist tuleneva korralise võrdlusaluste ülevaatamisega. Praegu ei muudeta HKS-i direktiivi ennast, vaid EK teeb otsuse direktiivi alusel antava rakendusmäärusega. HKS-i ülevaatamine algatatakse eraldi protsessina 2026. a suvel. Hetkel arutatava punkti osas on Eesti seisukohal, et oluline on ettevõtete toetamine. Praegu kavandatud tasuta ühikute koguste vähendamise tempo on mitmes sektoris võib-olla liiga kiire. Vajalik on arvestada maailmas toimuvaid kriise. Oluline on tagada dekarboniseerimise elluviimine, kuid samavõrd tähtis on, et ettevõtetel säiliks piisav võimekus investeringute tegemiseks, et tagada enda konkurentsivõime. Seega on siinkohal oluline laia pildi hindamine. K. Kiili lisas, et hetkel ei ole teada, kas ettevõtetele on võimalik arutatava rakendusmääruse kaudu teha täiendavaid leevendusi. Kui olukorda saab leevendada, siis seda Eesti iseenesest toetab. Kui ei tulla välja täiendavate leevendustega, siis Eesti leiab, et EK peaks tegema avalduse, et HKS-i direktiivi suvise ülevaatamise käigus tegeletakse selle küsimusega. Aruteludes on märku antud, et EK tasandil on probleemi teadvustatud. Tuuakse välja, et rakendusmäärus on vahelahendus, et tasuta ühikute eraldamine saaks jätkuda ka edaspidi kindlaks määratud ajaperioodil. Kui kokkulepet ei saavutata, siis protsess lükkub edasi, aga ettevõtted on huvitatud tasuta ühikute saamisest. Sel teemal on Eesti koos Prantsusmaa, Saksamaa ja Hispaaniaga esitanud ka ühise pöördumise.

Urve Tiidus sõnas, et HKS-i on palju kritiseeritud. U. Tiidus palus selgitada, mida ühikute eraldamise protsessi leevendamine praktikas tähendab.

Annika Varik selgitas, et EK president on tasuta ühikute eraldamise leevendamise vallas öelnud, et kui kehtiv ettepanek näeb ette ettevõtetele jagatavate tasuta ühikute vähenemist alates 2026. aastast, siis ollakse valmis vähendamise tempot üle vaatama. Kui küsimus puudutab HKS-i leevendamist, siis selles osas näib valitsevat üksmeel, et ühiku hind peaks olema paremini prognoositav, vältimaks olukordi, kus hind tõuseb järsult väga kõrgele tasemele ning mõjutab seejärel oluliselt turuhindu, kuna ettevõtted kannavad selle kulu osaliselt edasi lõpptoodete hindadesse. Loodetavasti leitakse tee lihtsustamise suunas. Ettevõtetele tekitab süsteem halduskoormust. Kuigi esimeses kauplemissüsteemis määratletud käitised on toonud välja, et nad on süsteemiga valdavalt kohanenud, siis nenditakse, et on võimalusi aruandluse lihtsustamiseks ja protsesside muutmiseks nende jaoks vähem koormavaks.

Kerli Kiili lisas, et leevenduste aspekt puudutas tasuta ühikuid ja EK tasandil on toodud välja, et ühikute arvutusskeem vaadatakse üle.

Mart Maastik märkis, et tundub, et ei ole lootust, et EL oleks valmis HKS-i kiireid muudatusi sisse viima. See kõik mõjutab EL-i ettevõtete konkurentsivõimet. M. Maastik palus selgitada tasuta ühikute eraldamise süsteemi.

Annika Varik vastas, et HKS toimib selliselt, et EL-i tasandil määratakse igaks konkreetseks aastaks kindel kogus ühikuid ehk lubatud CO₂ heite maht. Need ühikud jagunevad kaheks. Ligikaudu 43% neist eraldatakse tasuta. Tasuta ühikute eesmärk on eelkõige toetada neid sektoreid, kus esineb süsinikulekke risk, ehk olukordi, kus tootmine viiakse EL-ist välja ning heitkogused ei vähene, vaid tekivad mujal samas või isegi suuremas mahu. Selle vältimiseks antakse paiksetele käitistele ja lennundussektorile osa ühikuid tasuta, et vähendada survet tegevuse ümberpaigutamiseks. Kui ettevõtte tegelik heitkogus on võrdne või väiksem talle eraldatud tasuta ühikute hulgast, on ta süsteemis neutraalses positsioonis. Kui heide ületab tasuta ühikute mahu, tuleb puudujääv osa soetada turult. Samas on märkimisväärne hulk ettevõtteid, kes saavad tasuta ühikuid rohkem, võrreldes nende tekkiva heitkogusega. Hetkel lõpetati lennundussektoris tasuta ühikute eraldamine alates 2026. aastast, kuid paiksete käitiste puhul rakendub see süsteem jätkuvalt, aga tasuta ühikute eraldamise aluseid vaadatakse üle iga viie aasta järel. See toimub EL-is ühtse metoodika alusel. Arvutused põhinevad tootmismahul ja toodangu iseloomul. Mudelites võetakse võrdluse aluseks sektori 10% kõige tõhusamate ettevõtete andmed, mille alusel arvutatakse võrdlusalused teistele ettevõtetele tasuta eraldatavate ühikute hulga määramiseks. Käesoleval istungil arutatakse ettepanekut võrdlusaluste kohta.

Mart Maastik märkis, et saaks justkui öelda, et ettevõtetele, kes viitavad võimalusele oma tegevus EL-ist välja viia, nähakse ette toetusmeede. Samas need, kes jätkavad oma tegevust EL-is, peavad maksma ühikute eest.

Annika Varik sõnas, et valdkonnad, kus esineb kahtlus, et ettevõtete tegevus võidakse EL-ist välja viia, ei ole määratletud ettevõttepõhiselt, vaid valdkonnapõhiselt. See tähendab, et ühtsed võrdlusalused kehtivad kõigile sama valdkonna ettevõtetele üle EL-i.

Mart Maastik küsis, kas on analüüsitud, mis kasu on liikmesriigid ja laiemalt EL saanud HKS-ist.

Kerli Kiili ei osanud hetkel konkreetseid numbreid välja tuua. Eestis on olulisi investeeringuid tehtud hoonete energiatõhususe parandamiseks ja rahastatud on ka nt Rail Balticu rajamist. Seetõttu ei ole alust väita, et HKS ei oleks Eestile kasu toonud. Samuti on ettevõtted hinnanud HKS-i positiivselt. Samas on esitatud kriitikat süsteemi kulutõhususe kohta. Just sellest tulenevalt on ette nähtud tasuta ühikute mehhanism, mille eesmärk on toetada ettevõtteid keskkonnasäästlikemate lahenduste kasutuselevõtu üleminekul ja võimaldada neil teha vajalikke investeeringuid. Viimaste aastate kriiside kontekstis on siiski tekkinud vajadus süsteemi kohandada. EK on andnud mõista, et ühikute vähendamise tempo ei pruugi olla jätkusuutlik. Seetõttu on arutluse all nii arvutus- kui ka võrdlusaluste ülevaatamine.

Annika Varik lisas, et HKS-i sektor on kasvuhoonegaaside inventuuris eraldi vaatluse all ja andmed näitavad, et CO₂ heide on sektoris püsivalt vähenenud.

Mart Maastik märkis, et väites, et Rail Balticut on saanud tänu HKS-ile ehitada, siis sisuliselt tähendab see, et on loodud kunstlik maks, mida riik kogub HKS-i kaudu. Tegemist ei ole „väljastpoolt“ tekkiva rahaga, vaid mehhanismiga, mille kaudu kogutakse rahalisi vahendeid ettevõtetele.

Otsus

Komisjon otsustas Vabariigi Valitsuse seisukohti toetada.

Komisjoni otsus tehti hääletades (poolt 5: Mario Kadastik, Reili Rand, Marek Reinaas, Urve Tiidus, Kristina Šmigun-Vähi; vastu 2: Aleksei Jevgrafov, Mart Maastik; erapooletuid 0).

(allkirjastatud digitaalselt)
Marek Reinaas
majanduskomisjoni esimees

Koostaja: Kiia Väli
631 6431 kiia.vali@riigikogu.ee